

**ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**  
**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**  
**ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ**  
**ΥΠΟΘΕΣΗ Ο.Ι.**  
**ΚΑΤΑ**  
**ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**  
*(Προσφυγή υπ' αριθ. 12045/06)*  
**ΑΠΟΦΑΣΗ**  
**ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ**  
**19 Ιουνίου 2008**

*Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική  
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 παρ. 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.  
Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.*

**ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ**

Στρασβούργο, 19 Ιουνίου 2008

- υπογραφή -

**S. NIELSEN**

Γραμματέας του Τμήματος

**Στην υπόθεση Ο.Ι. κατά της Ελλάδος**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα),  
συνεδριάζον σε τμήμα συντιθέμενο από τους δικαστές :

Nina Vajić, *Πρόεδρο,*

Χρήστο Ροζάκη,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιο Νικολάου,

και τον *Γραμματέα του Τμήματος,* Søren Nielsen.

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 29 Μαΐου 2008.

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω  
ημερομηνία :

## **ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ**

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 12045/06) προσφυγής, την οποία κατέθεσε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας η Ελληνίδα υπήκοος Ο.Ι. («η προσφεύγουσα»), η οποία προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 20 Μαρτίου 2006 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Η προσφεύγουσα εκπροσωπείται ενώπιον του Δικαστηρίου από τους Δικηγόρους Θεσσαλονίκης Γ. Λευκόπουλο και Δ. Παπαϊωάννου. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Κ. Γεωργιάδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Ι. Μπακόπουλο, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 2 Απριλίου 2007, το Δικαστήριο απεφάσισε να κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση τις αιτιάσεις όσον αφορά τη διάρκεια της διαδικασίας και την παραβίαση του δικαιώματος στον σεβασμό της περιουσίας. Δυνάμει του άρθρου 29 παρ. 3 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο απεφάσισε να αποφανθεί ταυτοχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

## **ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ**

### **I. ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ**

4. Η προσφεύγουσα γεννήθηκε το 1922 και διαμένει στη Θεσσαλονίκη.

#### **A. Ιστορικό**

5. Η προσφεύγουσα είχε εργασθεί ως μισθωτή απασχολούμενη στον ιδιωτικό τομέα, στην Κωνσταντινούπολη, από το έτος 1950 μέχρι του έτους 1965. Υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει την Τουρκία, και εγκατεστάθη οριστικώς στη Θεσσαλονίκη, τον Απρίλιο του έτους 1965.

6. Στις 29 Ιουνίου 1981, η προσφεύγουσα κατέθεσε αίτηση στο Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (εφ' εξής «ΙΚΑ») προκειμένου να αναγνωρισθεί η ίδια κάτοχος δικαιώματος συντάξεως γήρατος και να αναγνωρισθεί στην Ελλάδα, κατόπιν εξαγοράς, δυνάμει του άρθρου 5 του α.ν. 4377/1964, χρόνος ασφαλίσεως για τον

οποίο η προσφεύγουσα είχε καταβάλει στην Τουρκία εισφορές. Η αίτηση της προσφευγούσας απερρίφθη ως εκπρόθεσμη, με την αιτιολογία ότι κατετέθη μετά την εκπνοή της υποχρεωτικής προθεσμίας ενός έτους από της ημερομηνίας οριστικής εγκαταστάσεως της ενδιαφερόμενης στην Ελλάδα, όπως προβλέπεται από την οικεία νομοθεσία (ν.δ. 4377/1964 και 4378/1964). Η απόρριψη της αιτήσεως την προσφευγούσας επικυρώθηκε οριστικώς με την απόφαση υπ' αριθ. 2377/1985 του Συμβουλίου της Επικρατείας.

7. Το 1992, ψηφίσθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων ο ν. 2079/1992 (παρ. 32 κατωτέρω), με το άρθρο 23 του οποίου καθιεργείτο η προβλεπόμενη από την προηγούμενη νομοθεσία προθεσμία και εδίδετο στους ενδιαφερόμενους η δυνατότητα να καταθέσουν νέες αιτήσεις στο ΙΚΑ.

**Β. Οι ενέργειες στις οποίες προέβη η προσφεύγουσα ενώπιον των διοικητικών αρχών και δικαστηρίων προκειμένου να επιτύχει την αναγνώριση του δικαιώματός της σε σύνταξη γήρατος**

8. Στις 25 Φεβρουαρίου 1993, δυνάμει του νέου ν. 2079/1992, η προσφεύγουσα κατέθεσε στο ΙΚΑ αίτηση, με την οποία ζητούσε να αναγνωρισθεί, κατόπιν εξαγοράς, ο χρόνος ασφαλίσεως.

9. Στις 18 Νοεμβρίου 1993, ο Υποδιευθυντής του ΙΚΑ Θεσσαλονίκης απέρριψε την αίτηση, με την αιτιολογία ότι ο ν. 2079/1992 αφορούσε μόνον τους διαμένοντες στην Τουρκία Έλληνες και δεν είχε εφαρμογή σε εκείνους οι οποίοι είχαν εν τω μεταξύ εγκατασταθεί στην Ελλάδα και των οποίων οι αιτήσεις είχαν απορριφθεί.

10. Στις 8 Δεκεμβρίου 1993, η ενδιαφερόμενη προσέφυγε ενώπιον της Τοπικής Διοικητικής Επιτροπής του ΙΚΑ.

11. Στις 8 Φεβρουαρίου 1994, ψηφίσθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων ο ν. 2187/1994, με το άρθρο 9 του οποίου ετροποποιείτο αναδρομικώς το άρθρο 23 του ν. 2079/1992 (παρ. 33 κατωτέρω). Συμφώνως προς τη νέα διάταξη, μόνον τα πρόσωπα τα οποία διέμεναν μονίμως στην Τουρκία ηδύναντο να τύχουν του ευεργετήματος της καταργήσεως της προβλεπόμενης από την προηγούμενη νομοθεσία προθεσμίας και να καταθέσουν αίτηση στο ΙΚΑ.

12. Στις 21 Ιουνίου 1994, η τοπική επιτροπή απέρριψε την αίτηση της προσφευγούσας ως απαράδεκτη, με την αιτιολογία ότι η προσβληθείσα πράξη, η οποία είχε χαρακτήρα ενημερωτικό και δεν ήταν εκτελεστή, δεν ηδύνατο να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ενώπιόν της (απόφαση 607/1994).

13. Στις 10 Οκτωβρίου 1994, η προσφεύγουσα κατέθεσε ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων αίτηση ακυρώσεως κατά της υπ' αριθ. 607/1994 αποφάσεως.

14. Στις 31 Ιουλίου 1995, αφού έκρινε ότι η πράξη του υποδιευθυντή του ΙΚΑ ήταν εκτελεστή, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης ακύρωσε την προσβληθείσα απόφαση και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον της τοπικής επιτροπής, η οποία εκλήθη να αποφανθεί επί της ουσίας της αιτήσεως της προσφευγούσας (απόφαση υπ' αριθ. 3923/1995).

15. Στις 16 Ιανουαρίου 1996, η τοπική επιτροπή απέρριψε την αίτηση, με την αιτιολογία ότι, δυνάμει του άρθρου 9 του ν. 2187/1994, ο ν. 2079/1992 δεν είχε εφαρμογή στην περίπτωση της προσφευγούσας, αφού αυτή δεν διέμενε πλέον στην Τουρκία (απόφαση υπ' αριθ. 63/1996).

16. Στις 29 Απριλίου 1996, η προσφεύγουσα κατέθεσε εκ νέου ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων αίτηση ακυρώσεως της απορρίψεως της αιτήσεώς της από την τοπική επιτροπή.

17. Στις 27 Νοεμβρίου 1996, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης έκανε δεκτό το αίτημα της προσφευγούσας και ακύρωσε την προσβληθείσα απόφαση. Ειδικότερα, αφού έκρινε ότι η αναδρομική εφαρμογή του άρθρου 9 του ν. 2187/1994 αντέβαινε προς το Σύνταγμα, το δικαστήριο κατέληξε ότι το αίτημα της προσφευγούσας ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 23 του ν. 2079/1992 και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον της τοπικής επιτροπής, η οποία εκλήθη να εξετάσει εάν πληρούνταν οι λοιπές προβλεπόμενες από τη νομοθεσία προϋποθέσεις (απόφαση υπ' αριθ. 4669/1996).

18. Στις 7 Μαΐου 1997, το ΙΚΑ εφείσβαλε την απόφαση αυτή.

19. Στις 17 Δεκεμβρίου 1998, το Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης επεκύρωσε την προσβληθείσα απόφαση. Ειδικότερα, το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 23 του ν. 2079/1992, με το οποίο είχαν καταργηθεί οι προβλεπόμενες προθεσμίες καταθέσεως αιτήσεως στο ΙΚΑ, δεν εφαρμοζόταν μόνον στους Έλληνες

ομογενείς οι οποίοι διέμεναν μόνιμως στην Αίγυπτο ή την Τουρκία, αλλά αφορούσε και εκείνους οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί μόνιμα στην Ελλάδα. Επίσης, το ως άνω δικαστήριο διεπίστωσε ότι, ορίζοντας νέα προϋπόθεση εφαρμογής, ήτοι τη μόνιμη διαμονή στην Τουρκία ή την Αίγυπτο, το άρθρο 9 του ν. 2187/1994 τροποποίησε *ex nunc* το άρθρο 23 του ν. 2079/1992 και δεν ηδύνατο να εξομοιωθεί προς γνήσια ερμηνεία με αναδρομική ισχύ (άρθρο 77 του Συντάγματος). Κατά το Εφετείο, ηδύνατο, επομένως, η προσφεύγουσα να τύχει της εφαρμογής του άρθρου 23 του ν. 2079/1992, ακόμα και αν στις 25 Φεβρουαρίου 1993, ημερομηνία κατά την οποία κατέθεσε την αίτησή της, δεν διέμενε πλέον στην Τουρκία (απόφαση υπ' αριθ. 1948/1998).

20. Στις 18 Ιουνίου 1999, η προσφεύγουσα ζήτησε από την τοπική επιτροπή του ΙΚΑ να αναγνωρίσει τον χρόνο ασφαλίσεως, για τον οποίο είχε καταβάλει εισφορές στην Τουρκία, κατόπιν εξαγοράς, συμφώνως προς την απόφαση υπ' αριθ. 1948/1998 του Εφετείου Θεσσαλονίκης. Στις 7 Δεκεμβρίου 2000, με την απόφαση υπ' αριθ. 924/2000, η τοπική επιτροπή έκανε δεκτό το αίτημα της προσφευγούσης και την ανεγνώρισε κάτοχο του ως άνω δικαιώματος. Στις 2 Αυγούστου και στις 23 Οκτωβρίου 2002, κατ' εφαρμογή της αποφάσεως αυτής, υπολογίσθηκαν οι καταβληθείσες από την προσφεύγουσα εισφορές, το ποσό εξαγοράς ορίσθηκε σε 8.842,85 ευρώ, και κατεβλήθη στην ενδιαφερόμενη, αναδρομικώς, σύνταξη από τις 24 Ιουνίου 1999 (αποφάσεις του διευθυντού του ΙΚΑ υπ' αριθ. 12467/2002 και 25871/2002).

21. Εν τω μεταξύ, την 1<sup>η</sup> Ιουνίου 1999, το ΙΚΑ κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως υπ' αριθ. 1948/1998. Το ΙΚΑ υπεστήριξε ότι ο ν. 2187/1994 απέκλειες *expressis verbis* την αναδρομική εφαρμογή του ν. 2079/1992 περί των αιτήσεων εξαγοράς χρόνου ασφαλίσεως.

22. Δικάσιμος ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ορίσθηκε αρχικώς η 25<sup>η</sup> Νοεμβρίου 2002. Στη συνέχεια, η συζήτηση ανεβλήθη επτά φορές. Στις 14 Φεβρουαρίου 2005, το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε την προσβληθείσα απόφαση. Το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 9 του ν. 2187/1994, το οποίο παρείχε μία αυθεντική ερμηνεία, τροποποιούσε και συμπλήρωνε τον ν. 2079/1992, είχε αναδρομική εφαρμογή. Το εν λόγω δικαστήριο ανέφερε σχετικώς δύο αποφάσεις του, οι οποίες εξεδόθησαν το 2004, όπου είχε καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα (παρ. 35 κατωτέρω).

Κρίνοντας ότι η επίμαχη διάταξη απέκλειε από το πεδίο εφαρμογής του ν. 2079/1992 τις αιτήσεις εξαγοράς χρόνου ασφαλίσεως, οι οποίες είχαν κατατεθεί από πρόσωπα τα οποία δεν διέμεναν στην Αίγυπτο ή στην Τουρκία, το Συμβούλιο της Επικρατείας ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του εφετείου, το οποίο εκλήθη να αποφανθεί *in concreto* επί του αιτήματος της προσφευγούσης υπό το φως των ως άνω δικανικών συλλογισμών (απόφαση υπ' αριθ. 370/2005).

23. Στις 29 Νοεμβρίου 2006, στηριζόμενο στο αιτιολογικό της αποφάσεως υπ' αριθ. 370/2005 του Συμβουλίου της Επικρατείας, το Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης ακύρωσε την απόφαση υπ' αριθ. 4669/1996 του Διοικητικού Πρωτοδικείου και απέρριψε το αίτημα της προσφευγούσης (απόφαση υπ' αριθ. 2621/2006).

### **Γ. Οι ενέργειες στις οποίες προέβη το ΙΚΑ κατά της προσφευγούσης**

*1. Η διαδικασία ακυρώσεως της αποφάσεως, με την οποία αναγνωρίσθηκε ο χρόνος ασφαλίσεως για τον οποίο η προσφεύγουσα κατέβαλε εισφορές στην Τουρκία*

24. Στις 21 Μαρτίου και στις 27 Απριλίου 2001, το ΙΚΑ κατέθεσε ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων αίτηση ακυρώσεως της αποφάσεως υπ' αριθ. 924/2000, καθώς και αίτηση αναστολής εκτελέσεως της αποφάσεως αυτής. Το ΙΚΑ αμφισβητούσε, ειδικότερα, τα δικαιολογητικά τα οποία η προσφεύγουσα είχε καταθέσει προς επίρρωση του αιτήματός της.

25. Στις 23 Οκτωβρίου 2001, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης απέρριψε την αίτηση αναστολής εκτελέσεως (απόφαση υπ' αριθ. 603/2001). Στη συνέχεια, στις 21 Νοεμβρίου 2002, το δικαστήριο απέρριψε την αίτηση του ΙΚΑ και επικύρωσε την προσβληθείσα απόφαση (απόφαση υπ' αριθ. 3597/2002). Στις 17 Απριλίου 2003, το ΙΚΑ ήσκησε έφεση. Στις 30 Ιουνίου 2005, το Εφετείο Θεσσαλονίκης απέρριψε την έφεση του ΙΚΑ (απόφαση υπ' αριθ. 1646/2005). Στις 30 Μαρτίου 2006, το ΙΚΑ ήσκησε αναίρεση. Ήδη, η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

*2. Η ανάκληση των αποφάσεων με τις οποίες παρείχεται στην προσφεύγουσα σύνταξη γήρατος*

26. Στις 20 Απριλίου και 29 Μαΐου 2007, βάσει της αποφάσεως υπ' αριθ. 370/2005 του Συμβουλίου της Επικρατείας, ο Διευθυντής του ΙΚΑ ανακάλεσε τις υπ' αριθ. 12467/2002 και 25871/2002 αποφάσεις, με τις οποίες αναγνωρίστηκε στην προσφεύγουσα δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος (αποφάσεις υπ' αριθ. 104632/2007 και 14306/2007).

27. Τον Ιούλιο του έτους 2007, το ΙΚΑ έπαυσε να καταβάλλει την επίδικη σύνταξη.

28. Στις 2 Οκτωβρίου 2007, η προσφεύγουσα εκλήθη να καταβάλει εντόκως στο ΙΚΑ τα ποσά τα οποία είχε εισπράξει ως σύνταξη κατά το χρονικό διάστημα από 24 Ιουνίου 1999 έως τον Ιούλιο του έτους 2007, ήτοι το ποσό των 48.495,04 ευρώ.

## II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

### A. Το Σύνταγμα

29. Το άρθρο 77 του Συντάγματος της Ελλάδος ορίζει ότι :

«1. Η αυθεντική ερμηνεία των νόμων ανήκει στη νομοθετική λειτουργία.

2. Νόμος που δεν είναι πράγματι ερμηνευτικός ισχύει μόνο από τη δημοσίευσή του.»

### B. Τα ν.δ. 4377/1964 και 4378/1964 περί ειδικών μέτρων προστασίας των εξ Αιγύπτου Ελλήνων υπηκόων και ομογενών και των εκ Τουρκίας Ελλήνων υπηκόων

30. Το άρθρο 5 του ν.δ. 4377/1964 ορίζει ότι 1. τα αναφερόμενα στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου του παρόντος διατάγματος πρόσωπα δικαιούνται ασφαλίσεως από τους φορείς κοινωνικής ασφαλίσεως όσον αφορά την υφιστάμενη στην Ελλάδα κύρια και επικουρική ασφάλιση, συμφώνως προς τις ισχύουσες διατάξεις των οργανισμών αυτών, αναλόγως των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους στη νότια επαρχία της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας [Αίγυπτος], βάσει αιτήσεως η οποία πρέπει να κατατεθεί οπωσδήποτε στον αρμόδιο οργανισμό εντός προθεσμίας ενός έτους από της δημοσιεύσεως του παρόντος διατάγματος ή από της

ημερομηνίας αφίξεώς τους στην Ελλάδα, εάν η ημερομηνία αυτή είναι μεταγενέστερη της δημοσιεύσεως του παρόντος διατάγματος, και 2. τα πρόσωπα τα οποία ασφαρίζονται δυνάμει της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, δύνανται, ανεξαρτήτως υφισταμένων διατάξεων, να αναγνωρίσουν ή να εξαγοράσουν, εν όλω ή εν μέρει, τον πραγματικό χρόνο παροχών τον οποίο έχουν πραγματοποιήσει στο πλαίσιο της αυτής επαγγελματικής δραστηριότητας στη νότια επαρχία της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας, ακόμα και αν δεν προβλέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις αναγνώριση ή εξαγορά. Η αίτηση για αναγνώριση ή εξαγορά, πρέπει να υποβληθεί εντός της προθεσμίας η οποία ορίζεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, η δε εξαγορά πραγματοποιείται βάσει της καταβολής από τον ενδιαφερόμενο των αντιστοίχων εισφορών του ασφαλισμένου και του εργοδότη, όταν ο τελευταίος υποχρεούται να τις καταβάλλει, όπως αυτές ορίζονται κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως (...).

31. Δυνάμει του ν.δ. 4378/1964, οι διατάξεις του ν.δ. 4377/1964 ίσχυσαν και για τους απελαθέντες ή προς απέλαση εκ Τουρκίας Ελλήνων υπηκόων και ομογενών, ως και σε όσους υποχρεούνταν να εγκαταλείψουν την Τουρκία επειδή δεν ηδύναντο να λάβουν άδεια εργασίας ή επειδή δεν είχε ανανεωθεί η άδεια παραμονής τους.

#### **Γ. Ο νόμος 2079/1992**

32. Το άρθρο 23 του ν. 2079/1992 ορίζει ότι :

«1. Η προθεσμία ισχύος των διατάξεων των ν.δ. 4377/1964 και 4378/1964, που έληξε (...), παρατείνεται επ' αόριστον (...)

2. Από την ισχύ του παρόντος άρθρου για την εφαρμογή των διατάξεων των ν.δ. 4377/1964 και 4378/1964 δεν ισχύουν οι περιορισμοί, που προβλέπονται από την παρ. 1 του άρθρου 1, καθώς και από τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 5 της 165 Π.Υ.Σ., που κυρώθηκε με το ν.δ. 4377/1964.»

#### **Δ. Ο νόμος 2187/1994**

33. Το άρθρο 9 του ν. 2187/1994 ορίζει ότι 1. στο τέλος της παρ. 2 του άρθρου 23 του ν. 2079/1992 προστίθενται οι ακόλουθες διατάξεις : (...) για να έχουν

εφαρμογή οι παρ. 1 και 2 του παρόντος άρθρου, πρέπει τα αναφερόμενα σε αυτό πρόσωπα να διαμένουν μόνιμα και συνεχώς στις αναφερόμενες στις διατάξεις αυτές χώρες (...) 3. Το παρόν άρθρο θεωρείται ότι ισχύει από της ημερομηνίας ενάρξεως ισχύος του ν. 2079/1992.

### **Ε. Η νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων**

34. Σε πολλές υποθέσεις οι οποίες αφορούν αιτήσεις αναγνώρισεως χρόνου ασφαλίσεως, για τον οποίο έχουν καταβληθεί εισφορές στην Τουρκία ή στην Αίγυπτο, τα διοικητικά δικαστήρια της ουσίας δικαίωσαν τους ενδιαφερόμενους, κρίνοντας ότι, παρά την παρ. 3, το άρθρο 9 του ν. 2187/1994 δεν ερμήνευε με αυθεντικό τρόπο το άρθρο 23 του ν. 2079/1992 και ότι, επομένως, αυτή η τελευταία διάταξη είχε εφαρμογή και στους Έλληνες ομογενείς οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί οριστικώς στην Ελλάδα (βλ., ενδεικτικώς, ΔΕφΑθ 5862/1999, ΔΕφΑθ 4485/1999, ΔΕφΑθ 4263/1999, ΔΕφΑθ 4459/1998, ΔΕφΠειρ 1175/1999, ΔΕφΠειρ1048/2001, ΔΕφΠειρ18/2003 και ΔΕφΘεσ1048/2001).

35. Το Συμβούλιο της Επικρατείας απεφάνθη για πρώτη φορά επί του αναδρομικού χαρακτήρα του άρθρου 9 του ν. 2187/1994 με τις αποφάσεις 1297/2004 και 1298/2004. Έκρινε δε ότι η επίμαχη διάταξη είχε αναδρομική ισχύ, αφού ερμήνευε με τρόπο αυθεντικό τον ν. 2079/1992. Κατά το ανώτατο δικαστήριο, η ερμηνεία αυτή ήταν σύμφωνη προς το άρθρο 77 του Συντάγματος και συνεπαγόταν τη μη εφαρμογή του ν. 2079/1992 όσον αφορά τις αιτήσεις τις οποίες είχαν καταθέσει πρόσωπα τα οποία δεν διέμεναν μόνιμως στην Αίγυπτο ή στην Τουρκία. Όλες οι αποφάσεις οι οποίες εξεδόθησαν στη συνέχεια από το Συμβούλιο της Επικρατείας, βασίζονται στη νομολογία αυτή (βλ., μεταξύ πολλών αποφάσεων, ΣτΕ1997/2006, ΣτΕ1927/2005, ΣτΕ1703/2005, ΣτΕ1705/05 και ΣτΕ2000/2004).

### **ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ**

**I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ**

36. Η προσφεύγουσα παραπονείται ότι, λόγω της διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον των διοικητικών αρχών και δικαστηρίων, παραβιάστηκε η αρχή της «ευλόγου προθεσμίας», όπως προβλέπεται από το άρθρο 6 παρ. 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει ότι :

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή (...) εντός λογικής προθεσμίας, υπό δικαστηρίου (...) το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

37. Η Κυβέρνηση αντικρούει τη θέση αυτή και υποστηρίζει ότι η διάρκεια της διαδικασίας δεν υπήρξε μη εύλογη, λαμβανομένης υπ' όψη της πολυπλοκότητας της υποθέσεως.

38. Η επίδικη διαδικασία είχε ως αφετηρία την 8<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 1993, ημερομηνία κατά την οποία επελήφθη της υποθέσεως η Τοπική Διοικητική Επιτροπή του Ι.Κ.Α. – απαραίτητη προϋπόθεση για την προσφυγή ενώπιον του αρμοδίου διοικητικού δικαστηρίου (βλ., προς την κατεύθυνση αυτή, *Πασχαλίδης κ.λ.π. κατά Ελλάδος*, απόφαση της 19<sup>ης</sup> Μαρτίου 1997, *Συλλογή Αποφάσεων 1997-II*, σελ. 486, παρ. 33) – και έληξε την 29<sup>η</sup> Νοεμβρίου 2006, ημερομηνία εκδόσεως της υπ' αριθ. 2621/2006 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης. Επομένως, το χρονικό διάστημα το οποίο πρέπει να ληφθεί υπ' όψη, διήρκεσε πλέον των δώδεκα ετών και ένδεκα μηνών για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας.

#### **A. Επί του παραδεκτού**

39. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 παρ. 3 της Συμβάσεως. Το Δικαστήριο επισημαίνει εξ άλλου ότι η εν λόγω αιτίαση δεν προσκρούει σε άλλον λόγο απαραδέκτου. Αρμόζει, επομένως, να γίνει δεκτή.

#### **B. Επί της ουσίας**

40. Το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της υποθέσεως και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων, τα οποία έχουν διαμορφωθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου και ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υποθέσεως, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και της συμπεριφοράς και ευθύνης των αρμοδίων αρχών, ως και των συνεπειών της διαφοράς για τους ενδιαφερομένους (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 30979/96, παρ. 43,

ΕΔΑΔ 2000-VII).

41. Το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη εκδικάσει υποθέσεις παρόμοιες με την παρούσα υπόθεση και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Frydlender*).

42. Αφού μελέτησε όλα τα στοιχεία τα οποία του υπεβλήθησαν, το Δικαστήριο φρονεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κάποιο περιστατικό ή επιχείρημα το οποίο θα του επέτρεπε να αχθεί σε διαφορετικό συμπέρασμα στην προκειμένη περίπτωση. Λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική νομολογία του, το Δικαστήριο εκτιμά ότι στην παρούσα υπόθεση η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας υπήρξε υπερβολική και δεν συνάδει προς την περί «ευλόγου προθεσμίας» επιταγή.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 λόγω της διάρκειας της διαδικασίας την οποία ήγειρε η προσφεύγουσα ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων.

## **II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ**

43. Η προσφεύγουσα παραπονείται ότι παραβιάστηκε το δικαίωμά της στον σεβασμό της περιουσίας της και επικαλείται το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, το οποίο ορίζει ότι :

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

### **A. Οι θέσεις των διαδίκων**

#### *1. Η Κυβέρνηση*

44. Η Κυβέρνηση υπενθυμίζει τη νομολογία του Δικαστηρίου, συμφώνως προς την οποία το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου προστατεύει μόνον τα «υφιστάμενα» αγαθά. Ωστόσο, κατά την Κυβέρνηση, η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή στη νομική κατάσταση της προσφευγούσης, αφού η τελευταία δεν διαθέτει «αγαθό» κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Πράγματι, κατά την Κυβέρνηση, συμφώνως προς τον ν. 2079/1992, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 2187/1994, η προσφεύγουσα ουδόλως δικαιούταν να ζητήσει την αναγνώριση του χρόνου ασφαλίσεως, ο οποίος αντιστοιχούσε στις καταβληθείσες στην Τουρκία ασφαλιστικές εισφορές, αφού δεν πληρούσε τις προβλεπόμενες από τη νομοθεσία αυτή προϋποθέσεις, όπως έκρινε και το Συμβούλιο της Επικρατείας (απόφαση υπ' αριθ. 370/2005). Το γεγονός ότι τα δικαστήρια της ουσίας δικαίωσαν αρχικώς την προσφεύγουσα, είναι δευτερευούσης σημασίας, διότι οι αποφάσεις αυτές δεν είναι οριστικές και αμετάκλητες, και, επομένως, δεν έχουν ισχύ δεδικασμένου.

45. Η Κυβέρνηση εκτιμά, επίσης, ότι η προσφεύγουσα δεν δύναται να ισχυρίζεται ότι υφίσταται «νόμιμη προσδοκία», η οποία δεν βασίζεται σε μία απλή προοπτική (ελπίδα) για αποζημίωση, αλλά σε βεβαιότητα δικαστικής δικαιοσύνης. Βάσει της αποφάσεως *Korecký κατά Σλοβακίας* ([GC], αριθ. προσφυγής 44912/98, παρ. 56, ΕΔΑΔ 2004-IX), η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ήταν δυσμενής για την προσφεύγουσα, η οποία δεν ηδύνατο θεμιτώς να πιστεύει στην ύπαρξη κεκτημένου δικαιώματος.

46. Περαιτέρω, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ερμηνεία και η εφαρμογή του ν. 2187/1994 έλαβαν χώρα στο πλαίσιο της επιδικου διαδικασίας και δεν συνιστούσαν ανάμειξη *ex post* της νομοθετικής εξουσίας στην απονομή της δικαιοσύνης. Σε κάθε περίπτωση, δεν απαγορεύεται στη νομοθετική εξουσία να ρυθμίζει, με νέες διατάξεις, τα των δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από νόμους οι οποίοι ίσχυαν κατά το παρελθόν.

## 2. Η προσφεύγουσα

47. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι πριν από τη δημοσίευση του ν. 2187/1994, το άρθρο 23 του ν. 2079/1992 συνιστούσε, συμφώνως προς την προηγούμενη νομοθεσία, επαρκή και σταθερά νομική βάση χάρις στην οποία αναγνωριζόταν σε αυτή το δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος και αναγνώριση του χρόνου

ασφαλίσεως για τον οποίο είχε καταβάλει εισφορές στην Τουρκία. Τα δικαιώματα αυτά αναγνωρίστηκαν, εξ άλλου, με τις αποφάσεις υπ' αριθ. 4669/1996 και 1948/1998 των διοικητικών δικαστηρίων της ουσίας. Η προσφεύγουσα αμφισβητεί το επιχείρημα της Κυβερνήσεως, η οποία διατείνεται ότι υπήρχε πάγια δυσμενής νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. Οι πρώτες αποφάσεις με τις οποίες απερρίφθησαν παρόμοια αιτήματα, εξεδόθησαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας το 2004, ενώ, έως σήμερα, τα διοικητικά δικαστήρια της ουσίας δέχθηκαν τα αιτήματα των ενδιαφερομένων και αρνήθηκαν να εφαρμόσουν αναδρομικά τον ν. 2187/1994. Επομένως, λαμβανομένης υπ' όψη της διατυπώσεως του άρθρου 23 του ν. 2079/1992 και της νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων, η προσφεύγουσα είχε «νόμιμη προσδοκία» να δικαιωθεί και, ως εκ τούτου, ήταν κάτοχος «αγαθού» κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

48. Εν κατακλείδι, κατά την προσφεύγουσα, ο ν. 2187/1994 εξαφάνισε αναδρομικά την απαίτησή της να λάβει την επίδικη σύνταξη, αν και πληρούσε τις προϋποθέσεις οι οποίες ίσχυαν πριν από τη δημοσίευση του νόμου αυτού, και, λόγω της αναμείξεως αυτής, διερρήχθη η απαιτούμενη ισορροπία μεταξύ των επιταγών του γενικού συμφέροντος και της προστασίας του δικαιώματός της στον σεβασμό της περιουσίας της.

### **B. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου**

49. Το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι, κατά την πάγια νομολογία του, ένας προσφεύγων δεν δύναται να ισχυρισθεί ότι υφίσταται παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου παρά μόνον στο μέτρο που οι αποφάσεις κατά των οποίων στρέφεται, αφορούν την «περιουσία» του κατά την έννοια της διατάξεως αυτής. Η έννοια της «περιουσίας» ισχύει αυτοτελώς, δεν περιορίζεται δηλαδή στην κυριότητα ενσωμάτων περιουσιακών στοιχείων, και ανεξάρτητα από τους τυπικούς νομικούς χαρακτηρισμούς του εσωτερικού δικαίου : ορισμένα άλλα δικαιώματα και συμφέροντα, τα οποία συνιστούν περιουσιακά στοιχεία, δύναται να θεωρηθούν ως «περιουσιακά δικαιώματα» και, επομένως, ως «περιουσία» για τους σκοπούς της διατάξεως αυτής. Σε κάθε υπόθεση, είναι σημαντικό να εξετάζεται εάν, λόγω των περιστάσεων στο σύνολό τους, έχει ο προσφεύγων ουσιαστικό συμφέρον το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου (*Ιατρίδης κατά Ελλάδος*

[GC], αριθ. προσφυγής 31107/96, παρ. 54, ΕΔΑΔ 1999-II, *Beyeler κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 33202/96, παρ. 100, ΕΔΑΔ 2000-I, και *Broniowski κατά Πολωνίας* [GC], αριθ. προσφυγής 31443/96, παρ. 129, ΕΔΑΔ 2004-V).

50. Το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου ισχύει μόνον για τα ήδη υφιστάμενα αγαθά. Ένα μελλοντικό εισόδημα δύναται, επομένως, να θεωρηθεί «αγαθό» μόνον εάν έχει ήδη κερδηθεί ή εάν αποτελεί αντικείμενο βεβαίας απαιτήσεως. Περαιτέρω, ούτε η προσδοκία αναγνώρισεως ιδιοκτησιακού δικαιώματος το οποίο ο ενδιαφερόμενος αδυνατεί να ασκήσει εν τοις πράγμασι, δύναται να θεωρηθεί «αγαθό» και το αυτό ισχύει για μία δυνητική απαίτηση η οποία παύει να ισχύει λόγω μη πληρώσεως της αιρέσεως (*Gratzinger και Gratzingerona κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας* (déc.) [GC], αριθ. προσφυγής 39794/98, παρ. 69, ΕΔΑΔ 2002-VII).

51. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, η «έννομη προσδοκία» αποκτήσεως περιουσιακής αξίας δύναται, επίσης, να τυγχάνει της προστασίας του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Έτσι, όταν το περιουσιακό συμφέρον αφορά απαίτηση, δυνάμεθα να θεωρήσουμε ότι ο ενδιαφερόμενος διαθέτει έννομη προσδοκία εάν ένα τέτοιο συμφέρον θεμελιώνεται επαρκώς στο εσωτερικό δίκαιο, π.χ. όταν επιβεβαιώνεται από μία εμπεριστατωμένη νομολογία των δικαστηρίων (*Anheuser-Busch Inc. κατά Πορτογαλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 73049/01, παρ. 65, ΕΔΑΔ 2007-...).

52. Για να κρίνει, εν προκειμένω, εάν υφίσταται αγαθό ή όχι, το Δικαστήριο δύναται να αναφερθεί στο ισχύον κατά τον χρόνο της καταγγελλόμενης αναμείξεως δίκαιο. Κατά το Δικαστήριο, στις 25 Φεβρουαρίου 1993, ημερομηνία κατά την οποία υπέβαλε για πρώτη φορά αίτηση χορηγήσεως συντάξεως γήρατος στο ΙΚΑ, η προσφεύγουσα διέθετε απαίτηση την οποία ηδύνατο να ιδεί να συγκεκριμενοποιείται, συμφώνως προς το άρθρο 23 του ν. 2079/1992. Όπως προκύπτει από τις αποφάσεις υπ' αριθ. 4669/1996 και 1948/1998, οι οποίες εξεδόθησαν στην προκειμένη υπόθεση, ως και από άλλες αποφάσεις οι οποίες εξεδόθησαν στο πλαίσιο παρομοίων διαφορών (παρ. 34 ανωτέρω), τα διοικητικά δικαστήρια συνέχιζαν να εφαρμόζουν τη διάταξη αυτή παρά την ψήφιση του ν. 2187/1994, στον οποίο ηρνούντο να προσδώσουν αναδρομική ισχύ. Μόλις το 2004,

ήτοι δέκα και πλέον έτη μετά την υποβολή της αιτήσεως της προσφευγούσης στο ΙΚΑ, το Συμβούλιο της Επικρατείας, το αρμόδιο

- 15 -

εθνικό ανώτατο δικαστήριο, απεφάνθη για πρώτη φορά επί της ερμηνείας και της εφαρμογής της εν λόγω νομοθεσίας (παρ. 35 ανωτέρω). Κατά το Δικαστήριο, η προσφεύγουσα διέθετε περί τα δώδεκα έτη ένα «αγαθό» κατά την έννοια της πρώτης φράσεως του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση, το οποίο έχει, επομένως, εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση.

53. Το ερώτημα το οποίο τίθεται, επομένως, είναι εάν, λόγω της καταργήσεως του δικαιώματος της προσφευγούσης σε σύνταξη γήρατος, παραβιάστηκε το δικαίωμά της στον σεβασμό της περιουσίας της, κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

54. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η προσφεύγουσα είχε ζητήσει σύνταξη γήρατος δυνάμει του ν. 2079/1992. Παρά την ψήφιση του ν. 2187/1994, αναγνωρίστηκε με δύο δικαστικές αποφάσεις (μία πρωτόδικη και μία εφετειακή) δικαιούχος υπό την προϋπόθεση εξαγοράς του ασφαλιστικού χρόνου, για τον οποίο η προσφεύγουσα είχε καταβάλει εισφορές στην Τουρκία (βλ. παρ. 20 ανωτέρω), και άρχισε να λαμβάνει σύνταξη από τις 24 Ιουνίου 1999. Εν τω μεταξύ, τα διοικητικά δικαστήρια απέρριψαν όλες τις προσφυγές με τις οποίες το ΙΚΑ αμφισβητούσε το δικαίωμα αυτό. Ένδεκα και πλέον έτη μετά από την αρχική αίτηση της προσφευγούσης, το Συμβούλιο της Επικρατείας, με την υπ' αριθ. 370/2005 απόφασή του, έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν είχε το δικαίωμα να λαμβάνει την επίδικη σύνταξη λόγω της αναδρομικής ισχύος του ν. 2187/1994. Επίσης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, το 2007, το ΙΚΑ απεφάσισε να απαιτήσει από την ενδιαφερόμενη το ποσό των 48.500 ευρώ περίπου, το οποίο αντιστοιχεί στα ποσά τα οποία είχε εισπράξει ως σύνταξη, πλέον των τόκων.

55. Κατ' αρχήν, το Δικαστήριο προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ψήφιση του ν. 2187/1994 με αναδρομική ισχύ (βλ., προς την κατεύθυνση αυτή, *Aubert κ.λ.π. κατά Γαλλίας*, αριθ. προσφυγών 31501/03, 31870/03, 13045/04, 13076/04, 14838/04, 17558/04, 30488/04, 45576/04 και 20389/05, απόφαση της 9<sup>ης</sup> Ιανουαρίου 2007, *Draon κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 1513/03, απόφαση της 6<sup>ης</sup> Οκτωβρίου 2005, και *Σμοκοβίτης κ.λ.π. κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 46356/99, απόφαση της 11<sup>ης</sup> Απριλίου 2002). Πράγματι, ακόμα και αν δεχθεί ότι, κατά κανόνα, δεν

απαγορεύεται η νομοθετική εξουσία να ρυθμίζει, με νέες διατάξεις, δικαιώματα τα οποία απορρέουν από προηγουμένως ισχύσαντες νόμους (βλ. *Παπαγεωργίου κατά*

- 16 -

*Ελλάδος*, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1997, *Συλλογή Αποφάσεων* 1997-VI, σελ. 2288, παρ. 37), το Δικαστήριο επισημαίνει, εν τούτοις, ότι παρόμοια νομοθετική επέμβαση πρέπει να δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, όπως απαιτείται, ειδικότερα, από την αρχή της υπεροχής του δικαίου.

56. Στην προκειμένη περίπτωση, ακόμα και αν θεωρεί λίαν αμφισβητήσιμες τη νομιμότητα και την εναρμόνιση του άρθρου 9 του ν. 2187/1994 με τις προαναφερθείσες αρχές, το Δικαστήριο υπογραμμίζει, εν τούτοις, ότι αυτή καθαυτή η ψήφιση του εν λόγω νόμου δεν αποστέρησε από την προσφεύγουσα μία προϋπάρχουσα «περιουσιακή αξία» η οποία αποτελούσε μέρος της «περιουσίας» της. Πράγματι, παρά την ψήφισή του, τα διοικητικά δικαστήρια της ουσίας αρνήθηκαν να του προσδώσουν αναδρομική ισχύ και επέλεξαν μία εφαρμογή σύμφωνη προς τη Σύμβαση, δικαιώνοντας την προσφεύγουσα.

57. Αντιθέτως, κατά το Δικαστήριο, η επιθυμητή δικαία ισορροπία ανάμεσα στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας και στις επιταγές της προασπίσεως του δικαιώματος στον σεβασμό της περιουσίας της προσφευγούσης, διερρήχθη με την εφαρμογή του άρθρου 9 του ν. 2187/1994 από το Συμβούλιο της Επικρατείας, εφαρμογή η οποία έλαβε χώρα ένδεκα και πλέον έτη μετά από τη γένεση της διαφοράς. Πράγματι, η απόφαση υπ' αριθ. 370/2005 του Συμβουλίου της Επικρατείας, εφαρμόζοντας αναδρομικά τον νόμο, κατήργησε το δικαίωμα της προσφευγούσης στην επίδικη σύνταξη. Έτσι, η προσφεύγουσα, όχι μόνον στερήθηκε μία προϋπάρχουσα «περιουσιακή αξία» η οποία αποτελούσε μέρος της «περιουσίας» της, αλλά και επεβλήθη σε αυτή ένα δυσανάλογο βάρος, διότι ήδη καλείται να επιστρέψει όλα τα ποσά τα οποία εισέπραξε *bona fide* ως σύνταξη.

58. Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

### **III. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ**

59. Η προσφεύγουσα παραπονείται, επίσης, υπό το πρίσμα του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως, για την άρνηση του ΙΚΑ να συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις

των διοικητικών δικαστηρίων, με τις οποίες δικαιώθηκε. Τέλος, η προσφεύγουσα επικαλείται το άρθρο 14 της Συμβάσεως, άνευ περαιτέρω επεξηγήσεων.

- 17 -

#### **Επί του παραδεκτού**

60. Λαμβανομένων υπ' όψη των στοιχείων τα οποία έχει στη διάθεσή του, και στο μέτρο που είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των διατυπωθέντων ισχυρισμών, ουδεμία ένδειξη παραβιάσεως των δικαιωμάτων και ελευθεριών, που εγγυάται η Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλα αυτής, διαγιγνώσκει το Δικαστήριο.

61. Επομένως, η προσφυγή είναι προδήλως αβάσιμη κατά το μέρος αυτό και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 παρ. 3 και 4 της Συμβάσεως.

#### **IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ**

62. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

#### **A. Ζημία**

63. Η προσφεύγουσα ζητά 239.862,19 ευρώ για υλική ζημία. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στα ποσά τα οποία έπρεπε να εισπράξει ως σύνταξη για την περίοδο 1993-1999, τα ποσά τα οποία το ΙΚΑ απαιτεί ως αχρεωστήτως καταβληθέντα για την περίοδο 1999-2007, και τα ποσά τα οποία η ενδιαφερόμενη έπρεπε να εισπράξει ως σύνταξη κατά τα επόμενα 15 έτη. Επίσης, ζητά 100.000 ευρώ για την ηθική ζημία, την οποία, όπως ισχυρίζεται, υπέστη.

64. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το σχετικό προς την υλική ζημία αίτημα, διότι δεν υφίσταται αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στην επικαλούμενη παραβίαση και σε οποιαδήποτε υλική ζημία την οποία υπέστη η προσφεύγουσα. Όσον αφορά την ηθική ζημία, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι και μόνον η διαπίστωση παραβιάσεως θα συνιστούσε επαρκή δικαία ικανοποίηση.

65. Το Δικαστήριο διεπίστωσε την παραβίαση των άρθρων 6 παρ. 1 της Συμβάσεως και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου λόγω της συμπεριφοράς των αρχών και

των διοικητικών δικαστηρίων και της καθυστέρησης η οποία σημειώθηκε κατά την εκδίκαση της υποθέσεως της προσφεύγουσας. Δεχόμενο ότι η προσφεύγουσα υπέστη

- 18 -

αναμφιβόλως υλική ζημία λόγω των παραβιάσεων οι οποίες διαπιστώθηκαν, το Δικαστήριο κρίνει ότι τα στοιχεία του φακέλου της δικογραφίας δεν επιτρέπουν τον ακριβή προσδιορισμό του εύρους της ζημίας την οποία πράγματι υπέστη η προσφεύγουσα. Εξ άλλου, το Δικαστήριο κρίνει ότι η προσφεύγουσα υπέστη βεβαία ηθική ζημία, την οποία δεν επανορθώνουν απλές διαπιστώσεις παραβιάσεως οι οποίες διατυπώνονται στην παρούσα απόφαση.

66. Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένων υπ' όψη όλων των στοιχείων τα οποία διαθέτει και αποφαινόμενο κατά δίκαια κρίση, συμφώνως προς το άρθρο 41 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο επιδικάζει στην προσφεύγουσα 50.000 ευρώ για όλες τις ζημίες τις οποίες υπέστη.

#### **B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη**

67. Η προσφεύγουσα ζητά, επίσης, 3.653 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη που πραγματοποίησε στο πλαίσιο των διαδικασιών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, και 68.000 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη που πραγματοποίησε στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, προσκομίζει δε πέντε τιμολόγια συνολικού ποσού 4.111 ευρώ για την αμοιβή την οποία κατέβαλε για την εκπροσώπησή της ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, καθώς και ένα ιδιωτικό συμφωνητικό, το οποίο συνήφθη μεταξύ της προσφεύγουσας και των πληρεξουσίων δικηγόρων της, δυνάμει του οποίου οι τελευταίοι θα αμειφθούν βάσει του ποσού το οποίο θα επιδικασθεί στην προσφεύγουσα ως αποζημίωση για τη ζημία την οποία υπέστη.

68. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί της αξιώσεις αυτές, τις οποίες θεωρεί αδικαιολόγητες, και θεωρεί ότι το αιτούμενο ποσό είναι υπερβολικό.

69. Κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης προϋποθέτει ότι αποδεικνύονται πραγματικά, αναγκαία και, επίσης, εύλογα. Εν προκειμένω, λαμβανομένων υπ' όψη των στοιχείων τα οποία διαθέτει και των ως άνω κριτηρίων, το Δικαστήριο κρίνει ότι είναι εύλογο και

επιδικάζει στην προσφεύγουσα το ποσό των 5.000 ευρώ για όλα τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη.

- 19 -

### **Γ. Τόκοι υπερημερίας**

70. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας βάσει του επιτοκίου της διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

### **ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,**

1. *Κάνει δεκτή*, ομοφώνως, την προσφυγή ως παραδεκτή, όσον αφορά τις σχετικές προς τη διάρκεια της διαδικασίας και το δικαίωμα της προσφευγούσης στον σεβασμό της περιουσίας της αιτιάσεις, και την απορρίπτει κατά τα λοιπά.

2. *Κρίνει*, ομοφώνως, ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως.

3. *Κρίνει*, με έξι ψήφους έναντι μιας, ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

4. *Κρίνει*, με έξι ψήφους έναντι μιας, ότι

α) το διάδικο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει στην προσφεύγουσα, εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική συμφώνως προς το άρθρο 44 παρ. 2 της Συμβάσεως, 50.000 ευρώ για όλες τις ζημίες τις οποίες υπέστη και 5.000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού ήθελε οφείλεται ως φόρος από την προσφεύγουσα επί του τελευταίου αυτού ποσού,

β) από της εκπνοής της προθεσμίας αυτής και μέχρι της καταβολής τους, τα ποσά αυτά θα προσαυξάνονται με απλό τόκο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο της διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει*, ομοφώνως, το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική γλώσσα, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 19 Ιουνίου 2008, κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 παρ. 2 και 3 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

- υπογραφή -

/ Søren Nielsen /

Γραμματέας

- υπογραφή -

/ Nina Vajić /

Πρόεδρος

Στην παρούσα απόφαση επισυνάπτεται, συμφώνως προς τα άρθρα 45 παρ. 2 της Συμβάσεως και 74 παρ. 2 του Κανονισμού Διαδικασίας, η μερικώς διάφορη γνώμη την οποία διέτύπωσε η Δικαστής Vajić.

N.V.

S.N.

- μονογραφή -

### **ΜΕΡΙΚΩΣ ΔΙΑΦΟΡΗ ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΟΥ ΒΑΙΪĆ**

*(προσωρινή μετάφραση)*

Λυπούμαι ότι δεν δύναμαι να συνταχθώ με την πλειοψηφία στην παρούσα υπόθεση, και τούτο για τους εξής λόγους.

1. Η προσφεύγουσα παραπονείται για παραβίαση του δικαιώματός της στον σεβασμό της περιουσίας της. Για να αποφανθεί επί της αιτιάσεως αυτής, έπρεπε κατ' αρχήν το Δικαστήριο να αναζητήσει εάν, κατά τη νομολογία του, όπως αυτή εκτίθεται και εξηγείται στην απόφαση *Korecky κατά Σλοβακίας*, η οποία εξεδόθη από την Ευρεία Σύνοδο, στις 28 Σεπτεμβρίου 2004 (ΕΔΑΔ 2004-ΙΧ), η προσφεύγουσα διέθετε δικαίωμα ή αγαθό το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

Κατά την άποψη της πλειοψηφίας, στην προκειμένη περίπτωση, όντως η προσφεύγουσα διέθετε αγαθό από τις 25 Φεβρουαρίου 1993, δηλαδή από της ημερομηνίας κατά την οποία κατέθεσε στο ΙΚΑ αίτηση χορηγήσεως συντάξεως γήρατος (παρ. 52 της αποφάσεως). Και, με όλον τον σεβασμό, αυτό ακριβώς είναι το σημείο στο οποίο διαφωνώ. Εάν δεν κάνω λάθος, το Δικαστήριο ουδέποτε δέχθηκε

έως σήμερα, στη νομολογία του, ότι απλά και μόνον το γεγονός της αμφισβητήσεως ενός νόμου και / ή το να διατείνεται κάποιος ότι διαθέτει ένα αγαθό (είτε υπήρξε περι

- 21 -

του αντιθέτου δικαστική απόφαση είτε όχι), ηδύνατο να συνιστά αγαθό ή δικαίωμα το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου (*Korecky*, προαναφερθείσα απόφαση, παρ. 35, 44, 48 και 50). Στην απόφαση *Korecky*, το Δικαστήριο απεφάνθη ξεκάθαρα ότι η ύπαρξη «πραγματικής αμφισβητήσεως» δεν συνιστά κριτήριο το οποίο επιτρέπει στο Δικαστήριο να αποφανθεί επί της υπάρξεως «εννόμου προσδοκίας» για τον προσφεύγοντα. Προσωπικώς, δεν τάσσομαι υπέρ μιας τέτοιας επεκτάσεως του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, είτε αυτή η επέκταση είναι εκούσια είτε όχι.

Όπως προκύπτει από τα πραγματικά περιστατικά, μόλις το 2002 το ΙΚΑ έκανε δεκτό το αίτημα της προσφευγούσης για χορήγηση συντάξεως (αποφάσεις 12467/2002 και 25871/2002), με αναδρομική ισχύ (παρ. 20 της αποφάσεως). Κατά τη γνώμη μου, από αυτή ακριβώς τη χρονική στιγμή η προσφεύγουσα διέθετε μία ευνοϊκή γι' αυτήν εκτελεστή απόφαση, η οποία, εν τούτοις, ακυρώθηκε το 2007 (παρ. 26), αφού, στις 14 Φεβρουαρίου 2005, το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε τον ν. 2187/1994. Για τον λόγο αυτόν, δεν δύναμαι να συνταχθώ με την πλειοψηφία όταν αυτή κρίνει ότι η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας αποστέρησε από την προσφεύγουσα «το δικαίωμά της να λάβει την επίδικη σύνταξη» (παρ. 57 της αποφάσεως), πριν ακόμα η απόφαση, με την οποία αναγνωρίζεται η ύπαρξη του δικαιώματος αυτού, αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου.

2. Περαιτέρω, τον Οκτώβριο του έτους 2007, η προσφεύγουσα εκλήθη να επιστρέψει τα ποσά τα οποία είχε ήδη εισπράξει κατά τη χρονική περίοδο 1999-2007 (παρ. 28 της αποφάσεως). Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, όσον αφορά το γεγονός αυτό -ότι, δηλαδή, εκλήθη να επιστρέψει τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά-, η ενδιαφερόμενη θα μπορούσε να ασκήσει ανακοπή ενώπιον του διοικητικού πρωτοδικείου, συμφώνως προς το άρθρο 73 του ν.δ. 356/1974. Πρόκειται για ένα ένδικο μέσο, το οποίο προβλέπεται στο πλαίσιο της διαδικασίας αναγκαστικής εκτελέσεως. Περαιτέρω, κατά τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, απαγορεύεται να αξιώνονται ποσά τα οποία έχουν καταβληθεί *bona fide* ως σύνταξη,

αφού ένα τέτοιο μέτρο θα αντίκειται προς την αρχή της ορθής διοικήσεως λόγω των συνεπαγομένων λίαν επαχθών οικονομικών συνεπειών για τους ενδιαφερόμενους

- 22 -

(ΣτΕ754/1964, 2908/1972, 3513/1972, 2760-2762/1973, 3636-3646/1973).

Δεν γνωρίζομε εάν η προσφεύγουσα ήγειρε αυτού του είδους τη διαδικασία (παρ. 28), γεγονός το οποίο με οδηγεί στο συμπέρασμα ότι είναι πρόωρο το αίτημα περί επανορθώσεως της υλικής ζημίας. Αποφαινόμενη κατά δικαία κρίση (παρ. 66), η πλειοψηφία δεν επιδικάζει στην προσφεύγουσα ποσό μεγαλύτερο από εκείνο το οποίο εκλήθη να επιστρέψει (παρ. 28).

3. Επομένως, ακόμα και αν ορθώς το Δικαστήριο διεπίστωσε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου -κάτι το οποίο, κατά τη γνώμη μου, δεν ισχύει στην προκειμένη περίπτωση-, δεν έπρεπε να επιδικάσει στην προσφεύγουσα ποσό για υλική ζημία, διότι, έτσι, βραχυκύκλωσε την (ενδεχόμενη) διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και την κατέστησε κενή περιεχομένου.

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η Μεταφράστρια

Μαρία Παν. Παπαδοπούλου